

VYŠNÉ KOŠICE – MAJETOK KOŠIČANOV SAMFLEBENA, OBLA A ICH POTOMKOV V 13. AŽ 14. STOROČÍ¹

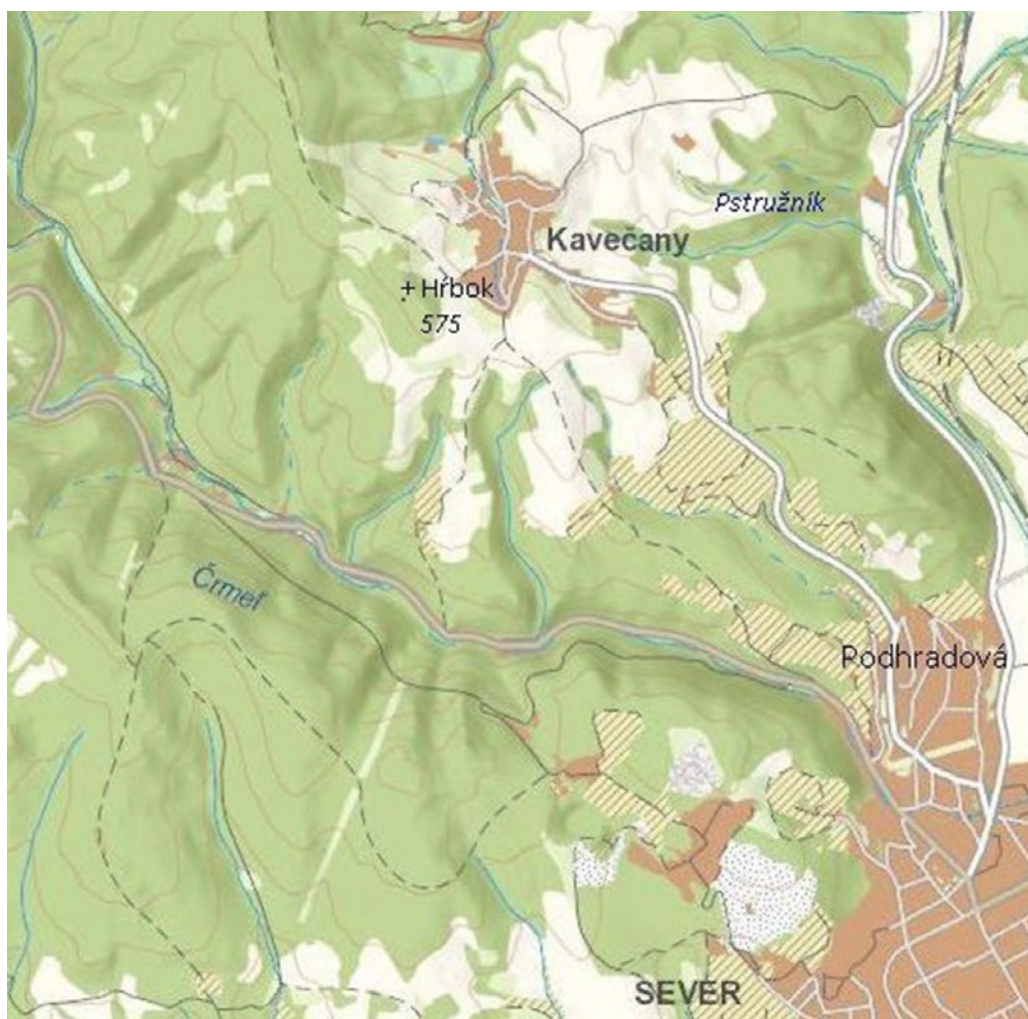
Drahoslav MAGDOŠKO

Abstract: *Upper Košice - property of Košice Samflebens, Obls and their descendants in the 13th to 14th centuries.* From the second half of the 13th century to the second half of the 14th century, Upper Košice is mentioned as property adjacent to the north-western boundary of the Košice district (cadaster). The written records record the stage during which the area in question gradually came into the ownership of a number of citizens of Košice, who came from two leading local families, until the city itself became its sole owner (after 1347). Although we have sporadically confirmed other rural properties of members of the Košice city elite from this period, the case of Upper Košice is specific due to the interplay of several factors. It was an area located directly in the vicinity of the city district, its continuous private holding is documented for several generations from the first named mentions of citizens of Košice, and some owners of Upper Košice held the highest position of self-government of Košice, that of judge. The extent of use of this area by its owners was still unknown (the issue of existence of settlement). Lack of clarity was also actuated by the still existing remains of the local relatively mysterious castle (on the hill called Hradová, i. e. Castle Hill). The following study therefore summarizes and analyzes the period references to the circumstances of ownership of Upper Košice in this period.

Keywords: Middle Ages. Košice. Upper Košice. Hradová Hill. Urban elite. Auridatores.

Od druhej polovice 13. storočia do druhej polovice 14. storočia sa ako majetok susediaci so severozápadnou hranicou chotára Košíc zmieňujú Vyšné či Horné Košice. Písomné zmienky zaznamenávajú etapu, počas ktorej predmetné územie patrilo postupne niekoľkým košickým mešťanom, pochádzajúcim z dvoch popredných miestnych rodov, pokiaľ sa jeho výlučným vlastníkom nestalo samotné mesto. Sporadicky síce máme dosvedčené aj iné vidiecke majetky príslušníkov dobovej košickej mestskej elity, no prípad Vyšných Košíc je špecifický kvôli súhre niekoľkých faktorov. Išlo totiž o územie ležiace priamo v susedstve mestského chotára, jeho kontinuálna súkromná držba je doložená po niekoľko generácií od prvých menovitých zmienok o košických hosťoch, resp. mešťanoch, pričom niektorí vyšnokošičskí majitelia zastávali najvyšší post samosprávy mesta Košice, ten richtársky. A keďže okolnosti príslušného vlastníctva dosiaľ neboli preskúmané, nasledujúca štúdia sumarizuje a analyzuje dobové zmienky k tejto úzkej téme. Zaujímať nás pritom

1 Štúdia vznikla v rámci riešenia projektu APVV-16-0383 *Komplexný pamäťový portál a historický atlas miest Slovenska (Bratislava a Košice)*.

Kavečany s okolím v súčasnosti. Mapový podklad: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, www.geoportal.sk.

budú záležitosti týkajúce sa Vyšných Košíc vo vzťahu k ich meštianskym majiteľom a mestu, čiže len okrajovo iné otázky ohľadom pôvodu vyšnokošického územia, jeho chotárnych hraníc či vlastníctva susedných majetkov.

Prví známi majitelia

Písomné správy o Vyšných Košiciach pochádzajú z obdobia len zopár decénií po prvých zmienkach o samotných Košiciach, ktorých existenciu, ešte s pôvodným uhorským obyvateľstvom, dosvedčuje listina z roku 1230.² Po mongolskom vpáde

2 GYÖRFFY, György. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I.* Budapest : Akadémiai Kiadó, 1963, s. 105; VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I.* Bratislava : SAV, 1964, s. 157 a nasl.

z rokov 1241 až 1242 sa už dozvedáme o prítomnosti nových usadlíkov v Košiciach, tvoriacich komunitu hostí, ktorej výsady sa nepriamo spomínajú v roku 1249.³ Následne známe mená Košičanov svedčia o intenzívnom miestnom osídlení Nemcami.⁴ Predpokladá sa, že prvú skupinu košických hostí čoskoro doplnila ďalšia vlna, ktorá po mongolskom vpáde výrazne zasiahla blízky Spiš,⁵ čím už v polovici 13. storočia mali vzniknúť užšie kontakty medzi komunitami košických a spišských Nemcov, zvaných Sasmi. Inak najstaršia zmienka menovite zaznamenávajúca isté osoby v súvislosti s Košicami po príchode nových usadlíkov pochádza z 50. rokov 13. storočia, keď sa podľa listiny šarišského župana istý Nikolet zaviazal pred košickým farárom a ďalšími Košičanmi (*coram concivibus*) vyplatiť Pousovi jednu hrivnu striebra.⁶ Obaja menovaní muži však neboli obyvateľmi Košíc, pretože v rovnakom období sú doložení ako vlastníci neďalekých dedín.⁷ Okolnosti tak aspoň vypovedajú o dôvere uvedených dvoch zemanov voči košickému farárovi, akiste podporovanej väčšou prestížou jeho úradu oproti predstaveným okolitých farností, keďže práve pred ním (nepochybne v Košiciach) došlo k oznámeniu dlhu, pričom svedkami boli ďalší poprední košickí predstavitelia.

Ďalšie správy o Košiciach sa dotýkajú už aj Vyšných Košíc. Pozoruhodne, hoci v princípe nie náhodne hneď prvé zmienky o konkrétnych príslušníkoch košickej komunity zaznamenali dvoch Košičanov, Samflebena a Obla, ktorí sa síce nikdy priamo nespomenuli v niektorej poprednej funkcii košickej obce, no práve ich potomkovia zastávali čelné posty tunajšej mestskej samosprávy až do druhej polovice 14. storočia. Vernosť oboch menovaných mužov (*fidelitatem Samphleben et Obla, dilectorum hospitum nostrorum de Cassa*) odmenil v roku 1261 mladší kráľ Štefan (*rex primogenitus*) udelením majetku Vyšné Košice (*terram superior Cassa*), odňatého predchádzajúcim vlastníkom.⁸ Za vlastníctvo novonadobudnutého majetku kráľovič stanovil Samflebenovi a Oblovi každoročnú daň, pričom oni a ich dedičia boli vyňatí spod vojenskej povinnosti i jurisdikcie (abovského) župana. K nim prináležiaci ľudia, čiže vlastne (potenciálni) usadlíci, mali disponovať samosprávou s voleným sudcom podľa vzoru ostatných hostí. Hranice vyšnokošického chotára boli vtedy vcelku jasne vymedzené z troch strán potokom Pstružník, riekou Hornád a Čermeľ-

-
- 3 Edícia: MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II*. Bratislava : Obzor, 1987, s. 222-223, č. 319.
 - 4 GYÖRFFY, György. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1963, s. 105.
 - 5 RÁBIK, Vladimír. *Nemecké osídlenie na území východného Slovenska v stredoveku (Šarišská župa a slovenské časti žúp Abovskej, Zemplínskej a Užskej)*. Bratislava : SNM – Múzeum kultúry Karpatských Nemcov, 2006, s. 225.
 - 6 MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II*. Bratislava : Obzor, 1987, s. 290, č. 415.
 - 7 GYÖRFFY, György. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1963, s. 105. Porovnaj: MAREK, Miloš. *Cudzie etniká na stredovekom Slovensku*. Martin : Matica slovenská, 2006, s. 444.
 - 8 JUCK, Lubomír. *Výsady miest a mestečiek na Slovensku (1238 – 1350) I*. (ďalej VMMSI) Bratislava : Veda, 1984, s. 44, č. 28. O dobovej pozícii kráľoviča Štefana a jeho vzťahu k otcovi, kráľovi Belovi IV.: ZSOLDOS, Attila. *Családi ügy. IV. Béla és István ifjabb király viszálya az 1260-as években*. Budapest : MTA, Történettudományi intézete, 2007.

ským potokom, kým na severozápadnej strane siahali po akýsi vrch zaznamenaný prosto ako *Berch*, ktorého lokalizácia ostáva nateraz neistá. Podľa Branislava Varsika viedol príslušný hraničný úsek v tesnej blízkosti neskôr založenej dediny Kavečany (cez kopec Hrbok), kým Ondrej R. Halaga ho kládol o niečo ďalej.⁹ Tento druhý výklad by podporovalo znenie podrobnejšej metácie v listine z roku 1364, ktorú ešte spomenieme. Každopádne, územie Vyšných Košíc predsa nemohlo siahť uvedeným smerom príliš ďaleko, pretože súdobé zmienky spomínajú v danom priestore veľký Čierny les, ležiaci medzi Gelnicou, Košicami i Sokoľom.¹⁰ Či už z metácie, ktorú obsiahla listina z roku 1261, alebo z mladších správ sa pritom dá usúdiť, že Vyšné Košice boli zväčša zalesneným, kopcovitým územím, ktoré neposkytovalo veľa priestoru pre poľnohospodárstvo. Neskôr sa ukázalo, že v jeho zrejme od počiatku najviac obhospodarovanej časti, prilahlej ku Košiciam, existujú vhodné podmienky aj pre vinohradníctvo, čomu ešte bude venovaná pozornosť nižšie. Miestne toponymum Biely kostol (*Alba ecclesia, Weissenkirchen*), zmieňované v neskorom stredoveku, naznačuje, že sa tu (dnešné sídlisko Podhradová) mohlo pristúpiť tiež k výstavbe kostola.¹¹

Stručná listina z roku 1261 nezmienila pôvod Samfleben (či Sanftleben, Samstleben)¹² a Obla (či Obela),¹³ ani nekonkretizovala ich zásluhy voči panovníkovi. Na existenciu dvoch od nich pochádzajúcich osobitných rodov poukazujú zmienky o ich potomkoch, známe od konca 13. storočia. Vzhľadom k nadobudnutému pozemkovému majetku vyvstáva ale otázka, či obaja (nepochybne poprední) členovia košickej komunity získali týmto aktom postavenie šľachticov. K jej zodpovedaniu je zásadným, že Samfleben a Obl sa zaviazali platiť panovníkovi ročne pol ferta zlata. Povinnosťou platby za majetok, čiže nie vojenskou službou, sa teda zaradili medzi tzv. *auridatores*, akých okrem tohto prípadu spomínajú dobové uhorské pramene iba v susednom Spiši, výrazne doosídlenom práve nemeckými usadlíkmi. Akiste práve takáto geografická výnimka spôsobila, že v literatúre sa dosiaľ prehliadala súvis-

9 VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I*. Bratislava : SAV, 1964, s. 168; HALAGA, R. Ondrej. *Počiatky Košíc a zrod metropoly*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 248.

10 VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I*. Bratislava : SAV, 1964, s. 170 a nasl.

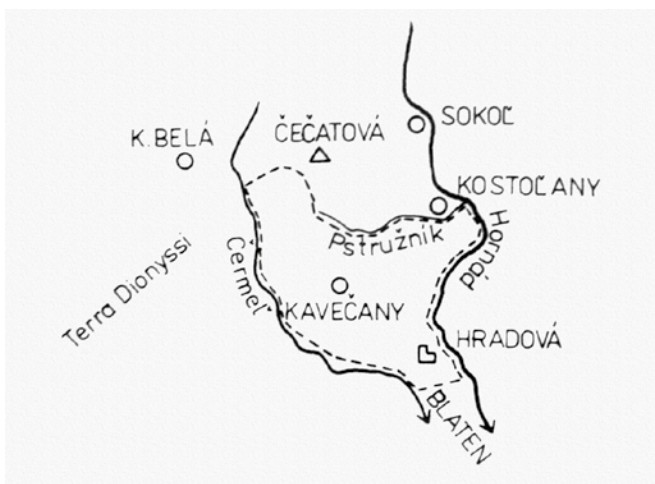
11 MAGDOŠKO, Drahoslav. Príspevok k topografii chotára stredovekých Košíc (Biely kostol, sv. Žofia a Košická Nová Ves). In SZEGHY, Gabriel (ed.). *Studia Cassoviensia Nova. Košice vo svetle nových poznatkov*. Košice : Dejepisný spolok v Košiciach, 2020, s. 23-28.

12 Jeho potomkovia so skráteným priezviskom *Samfleb* (1347), neskôr *Samstleb*, *Samstleben* (50. až 70. roky 14. storočia). Vo význame „ten, kto vedie pohodlný život“. Pozri: [http://wiki-de.genealogy.net/Senftleben_\(Familiennamen\)](http://wiki-de.genealogy.net/Senftleben_(Familiennamen)) [cit. 9. 9. 2020].

13 On a jeho potomkovia ďalej ako *Obel*, *Obul*, *Obool*, *gener Oblyni*. Ponúka sa niekoľko výkladov pôvodu mena od *Obbo/Odbert* cez *Abel/Albert* až po inšpiráciu Starým zákonom (Ábel). Pozri:

http://www.namenforschung.net/dfd/woerterbuch/liste/?tx_dfd_names%5Bname%5D=178850&tx_dfd_names%5Baction%5D=show&tx_dfd_names%5Bcontroller%5D=Names&cHash=3b40982656c8186a1ef0282907204096 [cit. 9. 9. 2020]. Absentujú inak spojitosti medzi košickým Oblom a Ubulom, predkom rodu Balogsemjén, ktorého synovi Michalovi zveril kráľovič Štefan hneď v nasledujúcom roku 1262 vežu na neďalekom zemplínskom hrade Potok: CDH IV/3, s. 67.

losť medzi podmienkami vlastníctva Vyšných Košíc so spišskými platcami zla-
ta. Odlišnosť možno nájsť
pri termíne platby dane,
ktorým sa u spišských
auridatorov stával deň sv.
Martina,¹⁴ sv. Michala¹⁵ či
iný dátum, kým noví vlast-
níci Vyšných Košíc ju mali
odovzdávať na sv. Juraja,
čo bol zase podľa neskor-
ších dokladov, známych od
konca 14. storočia, taktiež
termín ročnej dane mes-
ta Košice kráľovi.¹⁶ Platba
zla-
ta ale predstavovala
vlastne formu nájmu, kvôli

Územie Vyšných Košíc podľa HALAGA, R. Ondrej.
Počiatky Košíc a zrod metropoly.
Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 248.

čomu sama o sebe neposkytovala majiteľovi špecifický právny status, taký sa týkal
iba majetku a z neho plynúcich povinností, ako aj dedičských práv.¹⁷ Nadobudnutie
Vyšných Košíc Samflebenom a Oblom preto ešte neznamenalo ich riadnu nobilitá-
ciu.¹⁸

Obaja menovaní Košičania pritom nepožiadali, resp. nedosiahli právnu zmenu
daného vlastníctva a vzťahov z neho vyplývajúcich ani neskôr u kráľa Ladislava IV.
v roku 1275 pri confirmácii listiny z roku 1261, keď boli stále charakterizovaní ako
hostia (*fideles hospites nostri de Cassa*).¹⁹ A nedošlo k nej ani za ich potomkov ako na-
sledujúcich majiteľov Vyšných Košíc. Keď v roku 1347 Juraj a Jakub Samflebenovci
odovzdali Vyšné Košice mestu do spoločného užívania, mestská rada prevzala aj
záväzok ročnej platby dane v zlate.²⁰ Na strane druhej, ako vyplýva z posúdenia
dlhodobého vývoja, vlastníctvo majetku, podmienené platbou zla-
ta, predstavovalo
predsa solídne východisko k sociálno-právnemu vzostupu, s akým sa síce nedalo
vopred počítať. Pokiaľ bol totiž status auridatorov spočiatku (v 13. storočí) nevy-

14 Napr. 1263: IPOLYI, Arnold – VÉGHELY, Dezső. *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius V.* (ďalej CDP) Győr –1873, s. 36, č. 27; 1292: FEJÉR, György. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomus VI. Volumen 1.* Budae 1830 (ďalej CDH), s. 223.

15 Napr. 1280: CDP VI, s. 263, č. 188.

16 MAGDOŠKO, Drahoslav. *Samospráva mesta Košice v stredoveku.* Košice : UPJŠ, 2017, s. 61-62.

17 ZSOLDOS, Attila. Šľachtici, spišskí šľachtici, platcovia zla-
ta (Právny status a majetkové právo ako možnosť a prostriedok na Spiši v 13. – 14. storočí). In ŠTEVÍK, Miroslav (ed.). *Spiš v 12. a 13. storočí.* Stará Lubovňa: Lubovnianske múzeum, 2011, s. 148-157.

18 Podobne v iných prípadoch majetkovej držby: LABANC, Peter. *Vývoj šľachty na Spiši do začiatku 14. storočia.* Trnava – Kraków : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 103.

19 VMMSI, s. 62-63, č. 55.

20 OSVÁTH, Gyula. *Adalékok Kassa város közjogi helyzetéhez és közigazgatási szervezetéhez I. Lípót koráig.* Kassa, 1918, s. 200.

hraneným, tak v 14. storočí prešla časť z nich do radov krajinskej šľachty, síce len tej nižšej.²¹ V konečnom dôsledku je preto najpodstatnejším, že Vyšné Košice sa nestali sídlom Samflebena a Obla, ale obaja zostávali obyvateľmi Košíc, rovnako ako ich potomkovia, ktorí napriek kontaktom so šľachtou i ďalším časom nadobudnutým pozemkovým majetkom boli členmi košickej meštianskej komunity, ktorú aj reprezentovali na postoch mestskej rady. Samflebenovi a Oblovi tak, podľa všetkého, už od počiatku nešlo pri nadobudnutí Vyšných Košíc iba o víziu zisku po doosídlení príslušného územia, ale obom musel vyhovovať aj samotný status platcov zlata, ktorý im umožňoval zostať príslušníkmi košickej obce a poskytoval im tiež širšie možnosti dedenia daného majetku, nezaťaženého inými povinnosťami či (vojenskými) očakávaniami od kráľa.

V listine z roku 1261 sa spomenuli taktiež predchádzajúci majitelia Vyšných Košíc Havel, Peter, Teodor (pokiaľ nie nemeckého, tak románskeho pôvodu),²² ktorí obývali svoj majetok a nepatrili ku hosťom z Košíc. Názory o právnom statuse daných mužov variujú v odborných prácach od prostých slobodných osôb²³ po zemanov.²⁴ No keďže mladší kráľ Štefan očakával od zmeny majiteľov vyšnokošického územia akési promptnejšie a schopnejšie plnenie si povinností,²⁵ najprirodzenejším vysvetlením je, že tým mienil platbu v zlate už predošlými vlastníkmi. Na tých inak panovník nezanevrel, ba naopak, namiesto odňatých Vyšných Košíc im daroval dediny Čaňu a Vyšný Gyňov, ležiace južne od Košíc,²⁶ a to zjavne už bez povinnosti platby, čiže na spôsob uhorskej krajinskej šľachty. Odchod z Vyšných Košíc tak v ich prípade viedol vlastne k nobilitácii. Prv najpravdepodobnejšie neboli šľachticmi, pretože pisár listiny z roku 1261 ich uviedol neurčito ako „akýchsi ľudí“ (*quidam homines*). Nejasnosť mohla vyplynúť práve z auridatorstva, a zároveň azda hosťovského postavenia, čo bola kombinácia predstavujúca nový dobový fenomén. Najstaršie listiny dokladujúce udelenie pozemkov pod podmienkou platby v zlate pochádzajú totiž akurát z prelomu 50. a 60. rokov 13. storočia,²⁷ takže výmena vlastníkov Vyšných Košíc z roku 1261 patrí k vôbec prvým takýmto zaznamenaným prípadom, vyskytujúcim sa inak v susednom regióne Spiša. Azda k tomu nemuselo dôjsť len podľa vzdialenejších príkladov, ale aj vďaka osobnej skúsenosti, a to spišskému pôvodu Havla, Petra a Teodora. Každopádne, uplatnenie auridatorstva pri vyšnokošic-

21 MARSINA, Richard (ed.). *Dejiny Slovenska I*. Bratislava : SAV, 1986, s. 269-270.

22 MAREK, Miloš. *Cudzie etniká na stredovekom Slovensku*. Martin : Matica slovenská, 2006, s. 445.

23 HALAGA, R. Ondrej. *Počiatky Košíc a zrod metropoly*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 105-106.

24 GYÖRFFY, György. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1963, s. 105; VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I*. Bratislava : SAV, 1964, s. 163.

25 „...ut ex hoc iidem ad obsequendum nobis habiliores prompcioresque redderentur...“ VMMSI, s. 41, č. 28. Porovnaj: HALAGA, R. Ondrej. *Počiatky Košíc a zrod metropoly*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 93.

26 VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I*. Bratislava : SAV, 1964, s. 163-164.

27 ZSOLDOS, Attila. Šľachtici, spišskí šľachtici, platcovia zlata (Právny status a majetkové právo ako možnosť a prostriedok na Spiši v 13. – 14. storočí). In ŠTEVÍK, Miroslav (ed.). *Spiš v 12. a 13. storočí*. Stará Ľubovňa : Ľubovnianske múzeum, 2011, s. 150.

kom majetku nepriamo podporuje predpoklady o skorých kontaktoch medzi nemeckým prostredím Košíc a Spiša.

Keďže doklady o platbe v zlate za držbu pozemkov pochádzajú z obdobia po mongolskom vpáde, prví po mene známi vlastníci Vyšných Košíc sa mohli dostať k príslušnému majetku až v tom čase, teda pomerne nedávno predtým, ako ho aj stratili. Naznačujú to tiež pozostatky mohutného, nikdy však nedostavaného hradu, ktoré sa nachádzajú na jednom vrchu niekdajšieho vyšnokošického teritória, zvaného do súčasnosti Hradová. Žiadne pramene nespomínajú tento hrad ako funkčný,²⁸ zostal po ňom len názov hradného kopca, čo poukazuje na výstavbu ešte v období predchádzajúcom vzrastu spísomňovania. V historiografii sa dlho usudzovalo, že hrad dal vybudovať oligarcha Omodej Aba na začiatku 14. storočia, aby odtiaľ kontroloval blízke mesto Košice a okolie,²⁹ prípadne, že hrad mal ešte včasnostredoveké počiatky s funkciou hradiska.³⁰ No nedávnym archeologickým prieskumom sa jednak nepotvrdila teória o starodávnejšom pôvode hradu, jednak sa preukázal mi-

*Bitka pri Rozhanovciach podľa Obrázkovej kroniky.
Zdroj: <http://sk.wikipedia.org>.*

28 K jednej donedávna mylne interpretovanej zmienke: MAGDOŠKO, Drahoslav. Prevzatie budínskych výsad Košicami v roku 1347. In ULIČNÝ, Ferdinand – MAGDOŠKO, Drahoslav (eds.). *Bitka pri Rozhanovciach v kontexte uhorských a slovenských dejín*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2012, s. 178.

29 VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I*. Bratislava : SAV, 1964, s. 170.

30 HALAGA, R. Ondrej. *Počiatky Košíc a zrod metropoly*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 90-96.

moriadny rozsah plánovaného opevnenia, výrazná hrúbka murív i celková typológia, ktorá poukazuje na stavbu z iniciatívy panovníka. K takej muselo dôjsť do polovice 13. storočia.³¹ Podľa jednej z novších hypotéz mohol byť hrad budovaný tesne po mongolskom vpáde, keď na území dnešného Slovenska vzniklo niekoľko podobných opevnení, azda s refugiálnym účelom, ktoré zostali nedostavané.³² Hrad nad Košicami, nikdy nedokončený a neobývaný, stratil teda ešte počas svojej výstavby plánovaný účel, a to natoľko, že kráľ neváhal darovať jeho rozostavané veže, hradby aj okolité územie do súkromných rúk. Zdá sa, že z pohľadu panovníka boli drobní držitelia Vyšných Košíc vhodnejšími majiteľmi než komunita hostí, usadených v blízkych Košiciach.

V súvislosti s týmto pomerne tajomným hradom možno upozorniť, že jeho torzá akiste netvorili predlohu hradobnej architektúry na jednej iluminácii Obrázkovej kroniky z druhej polovice 14. storočia, dokresľujúcej opis bitky pri Rozhanovciach (z roku 1312), ako to uvádzajú niektoré diela.³³ Hradby na príslušnom obrázku sú síce umiestnené na skalnatom kopci a skutočne evokujú hrad, avšak prirodzenejším je vysvetlenie, že znázorňujú (schematicky) blízke mesto, keďže autor kroniky po menúval príslušný konflikt práve ako bitku pri Košiciach.³⁴

Súdiac podľa pomerov na Spiši nadobúdanie pozemkov za platbu v zlate vyplynulo zvyčajne z osobnej podnikavosti nových majiteľov, ktorí doosídlili príslušné územia alebo iným spôsobom zvýšili ich hodnotu, čím chceli dosiahnuť zisk. Aj medzi spišskými platcami zlata nachádzame jednotlivcov z tamojších utvárajúcich sa miest a mestečiek.³⁵ Samfleben a Obl teda akiste patrili k popredným osobnostiam niektorej vlny novousadlíkov v Košiciach, hoci nemusí byť istým, že hneď tej úplne prvej zo 40. rokov 13. storočia. Zrejším je, že roku 1261 obaja využili k svojmu majetkovému vzostupu ťažkosti vtedajších vyšnokošických majiteľov so zabezpečením pravidelnej dane. Práve vlastníctvo vidieckeho majetku v susedstve mesta mohlo zase následne podporovať poprednú pozíciu Samflebena, Obla, ako aj ich potomkov v košickej vedúcej vrstve.

Košická komunita totiž skutočne dlho pamätala na významné postavenie týchto dvoch mužov. Ešte v roku 1364, keď dvorský sudca riešil spor Košíc so šľachtickými majiteľmi susedného panstva Sokol, ktorí na okraji vyšnokošického chotára neoprávnene založili dedinu (Kavečany), mestskí vyslanci argumentovali, že príslušné územie kedysi vlastnili dvaja ich obyvatelia (*duo homines*), Samfleben a Obl, ktorí boli v meste tými poprednejšími (*potentiores et principaliores in ipsa civitate Cassa existi-*

31 BEDNÁR, Peter et al. Košický hrad. In *Pamiatky a múzeá*, roč. 62, 2013, č. 1, s. 2-8.

32 PLAČEK, Miroslav – BÓNA, Martin. *Encyklopédia slovenských hradov*. Bratislava : Slovart, 2007, s. 161-162.

33 HALAGA, R. Ondrej. *Počiatky Košíc a zrod metropoly*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 94, 350-352.

34 *Viedenská maľovaná kronika* (Marek z Káltu). Bratislava : Perfekt, 2016, s. 141, 268. Takýto výklad novšie tiež podľa ELIÁŠ, Štefan a kol. *Dejiny Košíc v dátach. 1 diel. Pravek a stredovek*. Košice : Typopress, 2007, s. 55.

35 LABANC, Peter. *Vývoj šľachty na Spiši do začiatku 14. storočia*. Trnava – Kraków : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 99-103.

tissent).³⁶ Núka sa výklad, že zmienka poukazuje na individuálny význačný status Samfleben a Oblom, prevyšujúci ostatných členov obce. Na strane druhej ale nemožno opomínať, že svedectvo malo podporiť právne nároky trvajúce celé storočie, počas ktorého v meste stále pobývali potomkovia menovaných mužov, zastávajúci posty v mestskej rade, čo akiste ovplyvňovalo mienku o pôvode ich predkov. Zároveň sa nedá vylúčiť, že kedysi žili v Košiciach spoločne so Samflebenom a Oblom ďalší muži, ktorých by neskôr takisto charakterizovali ako *potentiores*. Obdobné pojmy (*potiores, meliores, honestiores*) sú totiž frekvencovanejšie doložené u iných európskych miest, kde v princípe neoznačovali jednotlivcov, ale súhrne príslušníkov hornej mestskej vrstvy, historiografiou viac či menej adekvátne kategorizovanej aj ako patriciát,³⁷ existenciu ktorého (v striktnom zmysle) však v košických podmienkach nemôžeme predpokladať. Samfleben a Obl teda predsa len nemuseli byť jedinými „poprednejšími“ osobami dobových Košíc.

Nápadným je, že napriek významu oboch mužov v košickej komunite listiny z rokov 1261 a 1275 nezmenili pri ich menách zastávanie niektorej samosprávnej funkcie. Podobne to nespomenuli neskoršie pramene, dokonca ani vo februári 1347, keď sa dvaja Samflebenovci dohovorili s mestskou radou na odovzdaní Vyšných Košíc. Vo vtedy spísanej dohode boli ako predchádzajúci vlastníci vyšnokošického územia vymenovaní Samfleben a Obl, po nich Arnold a jeho brat Volkwin (*Wolkyno*), obaja bývalí košickí richtári, ďalej Herbord Samfleben (*Samfleben*) a napokon Juraj s Jakubom, ktorí dohodu s mestom uzavreli.³⁸ Richtársky post sa tu teda výslovne zmienil len u dvoch potomkov (Samfleben a Obl), ktorých na danej pozícii naozaj dosvedčujú ďalšie písomné pramene od konca 13. storočia do 40. rokov 14. storočia. Za striktného výkladu uvedených prameňov by tak síce Samfleben a Obl patrili k užšej košickej elite, obsadzujúc najskôr aj posty prísazných, no za richtárov boli nepochybne zvolení (až) niektorí ich rodinní nasledovníci. Konkrétnejšia predstava o okolnostiach pôsobenia oboch menovaných mužov v Košiciach nám proste uniká.

Nejasnými sú takisto informácie o samotnom vývoji vlastníctva Vyšných Košíc po roku 1261. Donáciu na ne si v roku 1275 dali potvrdiť stále žijúci Samfleben a Oblom u kráľa Ladislava IV., ale vo februári 1347 to boli už iba Juraj a Jakub Samflebenovci, kto odovzdal Vyšné Košice do užívania mestu, hoci v mestskej rade akurát zasadali jeden či dvaja členovia rodu Oblmcov, ktorí sa vôbec nezmenili v súvislosti s touto transakciou. Z piatich vtedy po mene zaznamenaných mužov,

36 1364 máj 22: *Anjou-kori Oklevéltár XLVIII.* (ďalej AOkl) Budapest – Szeged 2018, s. 201, č. 376, 335. Prepis: TUTKÓ, József. *Szabad királyi Kassa városának történelmi évkönyve.* Kassa : Werfer Károhr., 1861, s. 216.

37 KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemí.* Praha : Karolinum, 1998, s. 290-291.

38 „...*Samfleben atque Obel dictis... remansit discretis viris, Arnoldo atque Wolkyno, fratri suo, olim iudicibus nostris, necnon Herborde Samfleben, similiter Georgio et Jakobo, fratri eiusdem, Samfleben etiam vocatis, concivibus nostris...*“ 1347 febr. 6: Archív mesta Košice (ďalej AMK), fond Slobodné kráľovské (municipiálne) mesto Košice, Tajný archív, I. Thesaurus (ďalej TA), A – Cassovia, č. 13-14; AOkl XXXI, s. 70, č. 83. Text zachovaný v dvoch odpisoch Budínskej kapituly z 22. 2. 1352. Prepis: OSVÁTH, Gyula. *Adalékok Kassa város közzogi helyzetéhez és közigazgatási szervezetehez I. Lipót koráig.* Kassa 1918, s. 199-200 (tu však omylom meno *Voblinus* namiesto *Wolkynus*, ktoré preto bolo kedysi zamieňané s menom Obla).

ktorí po Samflebenovi a Oblovi postupne zdedili vyšnokošické územie, sa pri troch výslovne uviedlo rodové priezvisko Samfleb, no Obl ani pri jednom z nich.³⁹ Za bližšie neznámych okolností, zrejme po skone Obla, sa teda jeho rod vzdal podielu vo Vyšných Košiciach.

Od rodového majetku do držby mesta

Počnúc prelomom 13. a 14. storočia vzrastá počet písomných správ o Košiciach i konkrétnych osobách tvoriacich miestnu vedúcu vrstvu. Stále ide o sporadické zmienky, medzi ktorými sa nachádzajú súvislejšie menoslovy richtára a prisázných iba pre asi rok 1292, potom rok 1347 a po ďalšom hiáte až 70. a 80. roky 14. storočia.⁴⁰ No predsa z nich vyplýva, že medzi 90. rokmi 13. storočia až 60. rokmi 14. storočia zastávali Oblovci (prínajmenej počas troch generácií po Oblovi) aspoň jedno miesto v mestskej rade. Ich mená boli radené medzi prvými, najväznejšími prisáznymi, popri čom patrili k hŕstke tých zástupcov mesta, ktorí predstupovali pred kráľa a jeho hodnostárov so žiadosťami o konfirmáciu starých alebo udelenie nových (najčastejšie hospodárskych) výsad. To všetko potvrdzuje ich pretrvávajúce popredné postavenie v košickej vedúcej vrstve až do spomínaných 60. rokov, keď o nich úplne miznú správy. Ani pre 14. storočie však nemáme dosvedčené, že by sa niektorý Oblovec stal richtárom. Výraznejšiu kariéru spravili v tomto ohľade Samflebenovci, spomedzi ktorých pochádzali minimálne traja košickí richtári, menovite doložení od konca 13. storočia. Fakticky tým pokračoval trend, poznateľný už od druhej polovice 13. storočia, keď bol Samfleben uvádzaný v listinách týkajúcich sa Vyšných Košíc (z rokov 1261 a 1275) vždy pred Oblom, čo vypovedá aj o jeho prominentnejšom postavení v tejto dvojici. Odzrkadlilo sa to, napokon, taktiež pri predpokladanom vysporiadaní sa s vlastníctvom Vyšných Košíc, ktorých majiteľmi boli od konca 13. storočia, podľa všetkého, už iba Samflebenovci. A práve vyššie spomínaný sled dedičov tohto majetku nám poskytuje kľúč k odomknutiu aspoň niektorých súvislostí o príslušnom najpoprednejšom rode vtedajších Košíc.

Vo februári 1347 košická mestská rada potvrdila svojou listinou dohodu o prevzatí Vyšných Košíc, ktorú uzavrela s Jurajom a Jakubom Samflebenovcami. Tí boli synmi Petra, syna Samflebena,⁴¹ čiže vnukmi prvého majiteľa. Podľa znenia listiny zdedili vyšnokošické územie po Samflebenovi a Oblovi bratia Arnold a Volkwin, obaja bývalí košickí richtári, Herbord Samfleb(en) a napokon Juraj a Jakub, takisto Samflebenovci. Ako sa už uviedlo, najprirrodzenejším vysvetlením je, že všetci menovaní dedičia boli Samflebenovcami. Mená prvých dedičov však zapísali v chronologicky opačnom slede. Práve Volkwin je totiž prvým po mene známym košickým richtárom, doloženým približne v roku 1292.⁴² S ohľadom na dobové zvyklosti

39 Pozri pozn. č. 37.

40 Súhrn mien: MAGDOŠKO, Drahoslav. *Samospráva mesta Košice v stredoveku*. Košice : UPJŠ, 2017, s. 244 a nasl.

41 Pozri pozn. č. 37.

42 KONDORNÉ LÁTKÓCZKI, Erzsébet. *Árpád-kori oklevelek a Heves Megyei Levéltárban*. Eger 1997, s. 77, č. 51. Pozri: MAGDOŠKO, Drahoslav. *Vylkynus villicus – najstaršia zmienka o košickom richtárovi*. In BOJKOVÁ, Alžbeta (ed.). *Spoločnosť, kultúra a každodennosť v de-*

možno predpokladať, že daný post zastával viacnásobne. Jeho (mladšieho) brata Arnolda spomína ako košického richtára už zhruba desiatka písomností medzi rokmi 1307 až 1343.⁴³ Zjavne stál na čele mesta po väčšinu príslušného obdobia, čím vlastne ide o funkčne najdlhšie doloženého richtára stredovekých Košíc. Vážená Arnoldova reputácia akiste nevyplývala iba z interných košických reálií, ale aj z jeho širších kontaktov, siahajúcich ku kráľovskému dvoru i k Drugetovcom, ovládajúcim z povolenia panovníka celý severovýchod Uhorska.⁴⁴ Keď totiž v roku 1317 kráľ Karol I. nariadil overenie a odpísanie donácií na majetky čelného spišského rodu Hrhovských, za svedkov určil svojich verných bojovníkov Filipa Drugeta a Mikča Ákoša, no spoločne s nimi taktiež košického richtára Arnolda.⁴⁵ Ten teda požíval kráľovu dôveru, najskôr aj vďaka znalosti spišských pomerov. V roku 1330 zase na Arnolda pamätal vo svojom testamente Viliam Druget. Košický richtár sa totiž kedysi zaručil za akúsi magnátovu pôžičku 116 hrivien striebra, o ktorej vyrovnanie sa chcel Viliam postarať v prípade svojej smrti.⁴⁶ Poukazuje to na osobné styky Samflebenovca s Drugetom, ako aj na jeho nemalý majetok, o ktorom sa však, pomimo Vyšných Košíc, nič nedozvedáme.

Napriek zjavnej Arnoldovej dominancii v počte (každoročných) richtárskych funkčných období nešlo ale o nepretržitý jav. Pre rok 1324 máme totiž dosvedčeného ako košického richtára istého Mikuláša, pričom Arnold sa spomenul ako bývalý richtár.⁴⁷ Sotva mohlo ísť o iného Samflebenovca. Takže tento rod, napriek svojmu pomerne prominentnému postaveniu v košickej elite, neovládal richtársky úrad, ale prístup k nemu mali aj členovia istých ďalších vplyvných rodov, hoci zaiste išlo o veľmi úzky elitný kruh.

Arnold žil ešte v júli 1343, keď vystupoval (stále) ako richtár, no vo februári 1347 to boli už Juraj a Jakub Samflebenovci, synovia Petra, kto vlastnil Vyšné Košice. Vzhľadom na nevelký časový rozdiel možno usúdiť, že obaja prevzali rodový majetok hneď po Arnoldovi, ktorý teda nemal iných dedičov (potomkov). Chronologicky nezaradené tak napokon ostáva meno ďalšieho spomínaného majiteľa Vyšných Košíc, Herborda Samfleben. Práve tu má osobitný význam fakt, že listina z februára 1347 zaznamenala pred jeho menom bratov Volkwina a Arnolda v opačnom poradí. Také sa totiž najskôr vzťahovalo aj na Herborda, ktorý im preto musel predchádzať a byť teda prvým dedičom Vyšných Košíc, čiže podľa všetkého zároveň najstarším Sam-

jinách Slovenska. Košice : UPJŠ, 2012, s. 26-33. Mimokošické písomnosti, nepochádzajúce z nemeckého prostredia, zaznamenávajú príslušné germánske meno latinsky ako *Vylkynus*, zatiaľ čo listina mestskej rady Košíc z februára 1347 ako *Wolkynus*. Porovnaj: <http://dmnes.org/name/Volkwin> [cit. 9. 9. 2020].

- 43 MAGDOŠKO, Drahoslav. *Samospráva mesta Košice v stredoveku*. Košice : UPJŠ, 2017, s. 244-245.
- 44 K danej provincii: ZSOLDOS, Attila. *A Druget-tartomány, 1315 – 1342*. Budapest : MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2017.
- 45 1317 aug. 3: SEDLÁK, Vincent. *Regesta diplomatica necnon epistolaria Slovaciae II.* (ďalej RDSI) Bratislava : Veda, 1987, s. 110, č. 214.
- 46 CDH VIII/3, s. 509, č. 221; ZSOLDOS, Attila. *A Druget-tartomány, 1315 – 1342*. Budapest : MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2017, s. 184.
- 47 1324 aug. 31: AMK, Supp. Schramiana, č. 19 174; AMK, TA, Dominium, M – Miszlóka&Tökes, č. 2; AOKI VIII, s. 198, č. 389.

flebenovým synom, žijúcim zhruba koncom 13. storočia. Z tohto obdobia skutočne poznáme niekoľko zmienok o poprednom košickom mešťanovi Herbordovi, otcovi Hannusa a Juraja. Jeho prvý menovaný syn sa v 90. rokoch 13. storočia stal správcom tunajšej kráľovskej komory.⁴⁸ Je tak celkom pravdepodobné, že v prípade uvedených Herbordov išlo o tú istú osobu, v tom čase hlavného reprezentanta Samflebenovcov.

Podľa znenia listiny z februára 1347 Herbord nebol bratom Volkwina a Arnolda. Do úvahy síce prichádza vysvetlenie, že obaja menovaní richtári mohli byť práve jeho synmi (a preto dedičmi Vyšných Košíc), avšak iný prameň zmieňuje ako Herbordových synov iba (už spomínaného) Hannusa s Jurajom.⁴⁹ Je preto pravdepodobnejším, že Samflebenovci boli rozvetveným rodom, ktorého členovia preberali Vyšné Košice podľa aktuálnej situácie, v čom im napomáhal status auridatorstva, na ktorý sa vzťahovali iné podmienky dedenia než pri krajinskej šľachte. Pri úvahách o role tohto rodu v košickej elite je povšimnutiahodným, že (ani) prvý dedič Vyšných Košíc, Herbord Samfleben, sa nestal košickým richtárom. Podľa uvedeného dokladu z roku 1347 bol na daný post zvolený až Volkwin (a po ňom jeho brat Arnold), hoci v tom čase (začiatkom 90. rokov 13. storočia) stále žil aj Herbord, otec Hannusa a Juraja, podľa všetkého práve Samflebenovec. Nepoznáme okolnosti, či kariérenému vzostupu Herborda bránila situácia v košickej elite alebo jeho podnikateľské aktivity, no zdá sa, každopádne, že v osobe Volkwina dosiahol richtársky post príslušník prvotne o čosi menej významnej vetvy Samflebenovcov. Vyšné Košice mu pripadli po skone Herborda Samflebena, čím došlo aj k upevneniu pozície tejto samflebenovskej línie, ktorú potom reprezentoval Arnold.

Vzrastajúci obchodný význam mesta sa naplno prejavil na sklonku 40. rokov 14. storočia. Podľa historika Attilu Zsoldosa dovtedy existencia magnátskej domény na severovýchode Uhorska, najprv tej omodejovskej, potom drugetovskej, dlho bránila (privilegiálnemu) rozvoju tunajších miest. Až s jej definitívnym rozpadom v roku 1343 mali zaniknúť všetky obmedzenia. Ako príklad sa uvádzajú práve Košice, ktoré v roku 1347 dostali v krátkom časovom slede celý rad významných samosprávnych a hospodárskych výsad podľa vzoru Budína, súčasníkmi už považovaného za najvýznamnejšie uhorské mesto.⁵⁰ Popri takomto politickom kontexte možno ale upozorniť taktiež na personálne kontakty. Výsady z roku 1347 totiž vyžiadali od panovníka Hannus Weidner, ktorý bol donedávna budínskym mešťanom, no vtedy už predovšetkým tým košickým (aj členom mestskej rady).⁵¹ Obchodný

48 1297: WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori újokmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus* V. (ďalej AÚO) Pest : Eggenberger Ferdinánd M. Akademiai könyvtárszék, 1864, s. 169, č. 110; AMK, TA, A – Cassovia, č. 5. Pozri: WEISZ, Boglárka. Kamaraispánok az Árpádkorban. In *Turul*, roč. 43, 2010, č. 3, s. 79-80.

49 1288: AÚO IX, s. 470, č. 337 (DL 83 141).

50 ZSOLDOS, Attila. Cesta Košíc po udelenie výsad v roku 1347. In HAJDUOVÁ, Mária – BARTOŠ, Martin (eds.). *Košice v súradniciach európskych dejín*. Košice : Mesto Košice, Archív mesta Košice, 2014, s. 49-63.

51 KUBINYI, András. A budai német patriciátus társadalmi helyzete családi összeköttetései tükrében a 13. századtól a 15. század második feléig. In *Leveltári Közlemények*, roč. 42, 1971, č. 2, s. 225; ZSOLDOS, Attila. Cesta Košíc po udelenie výsad v roku 1347. In HAJDUOVÁ, Mária – BARTOŠ, Martin (eds.). *Košice v súradniciach európskych dejín*. Košice : Mesto Košice, Archív mesta Košice, 2014, s. 56-58.

potenciál Košíc teda prilákal istých podnikavých jedincov z iných kútov krajiny, ktorí čoskoro prejavili snahu o ďalší progres svojho nového pôsobiska.

O niektorých dobových zmenách napovedajú práve okolnosti prechodu Vyšných Košíc z rúk Samflebenových vnukov, Juraja a Jakuba, do držby mesta. Mestská rada potvrdila príslušnú transakciu listinou z februára 1347, zachovanou v dvoch odpisoch Budínskej kapituly z roku 1352,⁵² ktoré mali akiste poslúžiť obom zúčastneným stranám. Narácia odpisov síce uviedla doslovne predaj Vyšných Košíc (*venditio*), no podľa znenia originálneho textu išlo o postúpenie majetku (*resignarunt cum omni iurisdictione*) za stanovených podmienok, v rámci ktorých pretrvávala časť vlastníckych práv pôvodných majiteľov. Mesto prevzalo na seba každoročnú platbu cenzu pol ferta zlata kráľovi, ako aj desiatku (jednu hrivnu grošov) jágerskému biskupovi alebo Jágerskej kapitule. Pôvodní majitelia boli vyňatí z platenia dane mestu za ich tunajšie polia, okrem čoho sa mestská rada zaviazala vyplácať im každoročne na sv. Martina pol hrivny grošov za účelom údržby miestnych nehnuteľností. Poplatky zo všetkých viníc na území Vyšných Košíc mali patriť mestu. Napokon každý, kto by nadobudol nehnuteľnosti na danom teritóriu, mal disponovať rovnakými právami ako dovtedajší vlastníci.

Text dohody zdôrazňoval dôležitosť vzájomného prospechu a súladu (*cum bonum sit et commodum habitare fratres in unum*), ale predsa je neprehliadnuteľným, že podmienky pre takúto transakciu dozreli až za richtárstva istého Alberta (na danom poste dosvedčený k rokom 1346 a 1347),⁵³ čiže po skone richtára Arnolda, zastávajúceho v košickej komunite obzvlášť význačné postavenie. Arnoldovi príbuzní Juraj a Jakub, synovia Petra, už nemali natoľko suverénnu pozíciu a pristúpili na kompromis. Je tiež celkom pravdepodobné, že dôležitú rolu či priamo iniciatívu pri tejto majetkovej zmene zohrali niektoré nové osobnosti košickej vedúcej vrstvy, ktoré mali záujem o rozvoj miestneho podnikania. Avšak, na strane druhej, účel prevzatia vyšnokošického územia mestom netreba ani preceňovať. Nešlo ním primárne o obmedzenie vplyvu Samflebenovcov, keďže transakcia vyplynula najmä z hospodárskeho a populačného vývoja Košíc i samotných Vyšných Košíc. Prvotný zámer Samflebena a Obla, predstavujúci doosídlenie predmetného územia, totiž z dlhodobého hľadiska nevyšiel, o čom vypovedá fakt, že ako listina z roku 1347, tak ani mladšie správy neuvádzajú tamojšie sídlisko, nanajvýš len potenciálne miesta pre založenie usadlostí (*loca sessionales*). Blízke mesto zrejme predstavovalo lákavejší cieľ usadlíkov, kvôli čomu Vyšné Košice zostali pre svojich majiteľov poľnohospodárskym územím, využívaným vo vlastnej réžii. Pregnantne o tom vypovedá zmienka z roku 1352, podľa ktorej bol predmetný majetok nazývaný ako Vyšné Košice i majer (*Ful Cassa et Hoph*).⁵⁴ Ondrej R. Halaga síce stotožňoval nemecký pojem *Hofs* hradom na Hradovej,⁵⁵ no takýto výklad je v kontexte terminológie danej doby, ako aj iných okolností (nefunkčných zvyškov príslušného hradu) nanajvýš neprav-

52 Pozri pozn. č. 37.

53 MAGDOŠKO, Drahoslav. *Samospráva mesta Košice v stredoveku*. Košice : UPJŠ, 2017, s. 245.

54 AMK, TA, A – Cassovia, č. 15. Prepis: OSVÁTH, Gyula. *Adalékok Kassa város közigazgatási helyzetéhez és közigazgatási szervezeteéhez I. Lipót koráig*. Kassa, 1918, s. 201-203.

55 HALAGA, R. Ondrej. *Počiatky Košíc a zrod metropoly*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1993, s. 93.

depodobný. Správnejším je skôr výklad, že majitelia Vyšných Košíc (Samflebenovci) tu mali majer s prirahým obhospodarovaným územím, no bez iného sídla (dediny). Ani výška zaznamenaného desiatku nenasvedčuje, že by išlo o obzvlášť výnosný majetok. Jeho hodnota ale akiste spočívala aj v tom, že pre svojich meštianskych vlastníkov predstavoval stabilné zázemie, akým v susedstve mesta nedisponoval po taký dlhý čas iný popredný košický rod.

Vzhľadom na rozmach Košíc je zase celkom pochopiteľné, že mestská komunita začala časom prejavovať záujem o blízke vyšnokošické územie. Zo znenia dohody z roku 1347 pritom vyplýva, že mestskej rade nešlo len všeobecne o (poľno)hospodárske využívanie daného teritória, ale prioritu predstavovalo vinohradníctvo, k akému existovali na svahoch Vyšných Košíc priaznivé podmienky. Neskorostredoveké až novoveké zmienky tu skutočne uvádzajú predovšetkým vinice (na Hradovej a Bielom kostole).⁵⁶ Kolektív vedenia Košíc chcel mať teda pod kontrolou zakladané vinohrady a, samozrejme, hlavne z nich plynúce príjmy, ktoré by v prípade Vyšných Košíc patrili inak Samflebenovcom. Práve mesto bolo zároveň tým subjektom, ktorý následne dokázal získať a garantovať ďalšie výhodnejšie podmienky. Čoskoro po prevzatí Vyšných Košíc totiž popredný člen košickej mestskej rady, už spomínaný Hannus Weidner, získal pre Košice od panovníka sériu privilégií s budínskymi výsadami. Prvá listina z júla 1347 poskytovala členom košickej mestskej obce oslobodenie viníc od džberového poplatku, ďalšie privilegium z októbra 1347 už aj právo na monopolný predaj iba košického vína v meste do sviatku Turíc, keďže košickí mešťania vraj nemali polia ani iné príjmy, ktorými by mohli poslúžiť panovníkovi.⁵⁷ Je teda zrejme, že nadobudnuté budínske výsady nemali Košiciam napomôcť len do budúcnosti, ale aspoň niektoré z nich reflektovali aktuálne miestne pomery. Silnejšia pozícia mesta ako korporatívneho subjektu oproti dovtedajším súkromným vlastníkom sa prejavila tiež o päť rokov neskôr, keď kráľ vyhovel žiadosti košických vyslancov a úplne zrušil ročný cenzus za Vyšné Košice.⁵⁸ Rezignáciu Samflebenovcov na výhradné vlastníctvo zrejme ich prvotného vidieckeho majetku, síce dosiahnutú akiste pod tlakom kolegov z mestskeho vedenia, netreba teda vnímať (iba) ako prejav istého súperenia v rámci košickej elity, ale daný akt mal prospieť celej mestskej obci, o čom priamo vypovedá text samotnej listiny z februára 1347.⁵⁹ Môžeme tomu dôverovať, keďže podľa zmienok v košických mestských knihách z neskorého stredoveku vlastnili vinice na území niekdajších Vyšných Košíc mnohí mešťania, a to rôzneho sociálneho postavenia.

56 VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny I*. Bratislava : SAV, 1964, s. 177 a nasl. (síce s mylnou lokalizáciou hradu Sokol na Hradovú); MAGDOŠKO, Drahoslav. Príspevok k topografii chotára stredovekých Košíc (Biely kostol, sv. Žofia a Košická Nová Ves). In SZEGHY, Gabriel (ed.). *Studia Cassoviensia Nova. Košice vo svetle nových poznatkov*. Košice : Dejepisný spolok v Košiciach, 2020, s. 23-28.

57 1347 júl 28: VMMSI, s. 147 – 149, č. 188; 1347 okt. 18: VMMSI, s. 154 – 155, č. 193.

58 Pozri pozn. č. 53.

59 „...pro frutione et usu universaliter omnium concivium nostrorum, tam pauperum, quam divitum... pro gloria et honore civitatis...“ OSVÁTH, Gyula. *Adalékok Kassa város közzogi helyzetéhez és közigazgatási szervezétéhez I. Lipót koráig*. Kassa, 1918, s. 199-200.

Odvtedy teda zotrúvali Vyšné Košice v spoločnom vlastníctve mesta i pôvodných majiteľov, ako o tom svedčí zmienka ešte z roku 1364 (*terram commutatam cum civibus*), v ktorej sa inak stále spomínajú iba tamojšie vinice a les.⁶⁰ Hlavným vlastníkom a obhajcom majetkových práv už ale bolo mesto, ktoré sa v uvedenom roku aj súdne sťažovalo na fakt, že susední šľachtici neoprávnene založili na okraji tohto územia dedinu (Kavečany). Súd dal za pravdu Košiciam, takže nové sídlisko sa stalo mestským majetkom. V súlade s dohodou z roku 1347 pritom pôvodní majitelia disponovali vo Vyšných Košiciach len vlastnými nehnuteľnosťami, akiste aj majerom, ktorý sa inak nespomínal. Samotní Samflebenovci naďalej prináležali do špičky košickej elity, hoci možno usúdiť, že z biologického hľadiska poklesla ich početnosť. Vo vedení mesta sa totiž angažoval už iba jeden z nich, Juraj, ktorý bol viacnásobným richtárom počas 50. rokov a potom začiatkom 70. rokov 14. storočia. Pomedzi to (najmä v 60. rokoch) sa ako košický richtár spomína jediný iný muž, Albert, účastný v takejto funkcii už pri dohode z roku 1347. Kruh elitných rodov, z ktorých sa vyberali richtári Košíc, bol teda naďalej veľmi úzky. Posledné zmienky o Jurajovi Samflebenovi pochádzajú z konca 70. rokov 14. storočia, keď sa v menoslovoch mestskej rady uvádzal ako prvý prisažný.⁶¹ Skonal pravdepodobne na samom začiatku 80. rokov, a to bez potomkov, resp. dedičov. Spoločne s ním totiž jednak končia správy o košických Samflebenovcoch, jednak časom zaniká potreba osobitného pomenovania Vyšných Košíc, ktorých chotár splynul s tým košickým. Zápisy mestskej knihy (prvá z rokov 1393 až 1405, ďalšie od 60. rokov 15. storočia)⁶² spomínajú na tomto území iba lokálne chotárne názvy, najmä v súvislosti s vinicami.

V poslednej tretine 14. storočia sa teda z košickej vedúcej vrstvy vytratil najdlhšie doložené popredné meštianske rody, predovšetkým Samflebenovci a Oblovci, ku ktorých vzostupu mohlo napomôcť zázemie v podobe vlastníctva blízkeho majetku, Vyšných Košíc. K danej držbe sa viazalo pozoruhodné špecifikum, keďže bola podmienená platbou v zlate, aká sa inak vyskytovala iba na susednom Spiši. Mená osôb mestského vedenia z prelomu 14. a 15. storočia už poukazujú na novú, obmenenú elitu, intenzívne zapojenú do obchodno-podnikateľských aktivít.⁶³ Niektorí košickí mešťania síce nadobúdali malé vidiecke majetky (zvyčajne formou zálohu od šľachy) tiež v neskorom stredoveku, no bolo to už najmä samotné mesto, ktoré od konca 14. storočia majetkovo expandovalo získavaním blízkych i vzdialenejších dedín.⁶⁴

60 Pozri pozn. č. 35.

61 MAGDOŠKO, Drahošlav. *Samospráva mesta Košice v stredoveku*. Košice : UPJŠ, 2017, s. 245.

62 K mestskej knihe naposledy: MAGDOŠKO, Drahošlav. *Samospráva mesta Košice v stredoveku*. Košice : UPJŠ, 2017, s. 14-16, 160-164.

63 K niektorým osobám obsahuje údaje: HALAGA, R. Ondrej. *Košice – Balt I. Výroba a obchod v styku východoslovenských miest s Pruskom (1275 – 1526)*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1975. Ku Košičanom na konci stredoveku: KERÉKES, György. *Kassa polgársága. Ipara és kereskedése a közékorvégén*. Budapest : Lampel R. K.k, 1913; GRANASZTÓI, György. *A városi élet keretei a feudális kori Magyarországon. Kassa társadalma a 16. század derekán*. Budapest : Korall, 2012.

64 ULÍČNÝ, Ferdinand. Feudálne majetky Košíc v 14. – 17. storočí. In *Historica Carpatica*, 1991, č. 22, s. 25-45.